

338.242:658.26(477.54)

The formation of the modern idea about the resource consumption degree is examined. The classification indication characteristic of resource-saving process at the modern economic environment is adduced. It is proved that the society resource are the objective base of the realization of the social-economic development purposes and at the same time ones fall for purposeful changes, according to formulated purposes.

Keywords: resource saving, resource, process, economic environment, social-economic development.

Виходячи з уявлення, що природні багатства невичерпні, протягом багатьох століть людство хижачке ставилося до ресурсів. Тому, щоб уникнути негативних наслідків цього ставлення необхідні знання ресурсних можливостей, лімітів експлуатації природних ресурсів і свідомого управління ресурсозбереженням з урахуванням цих обмежень.

Середина ХХ століття характеризується як період екстенсивного розвитку світової економіки. Було розроблено безліч джерел природних ресурсів, на видобуток яких не були потрібні великі витрати. Цей період також характеризується дешевиною робочою силою. Завдяки цим обставинам було обрано екстенсивний шлях розвитку економіки, якій базувалася на всебічному залученні у виробництво всіх наявних ресурсів. Такий шлях розвитку поширеними темпами розвивав ресурсомістке виробництво. Тому наприкінці ХХ сторіччя гостро встала проблема дбайливого ставлення до ресурсів.

В процесі господарської діяльності ресурси підприємств займають одно з центральних місць, тому питання ресурсозбереження і визначення оптимального їх співвідношення на підприємстві є дуже актуальними.

У непростих умовах становлення української економіки максимально підвищився інтерес до проблеми ефективного і раціонального використання ресурсів підприємствами. Оптимізація управлінських рішень в області ресурсів вимагає пильної уваги до питань оцінки ефективного аналізу майбутнього положення.

Особливості фінансової та управлінської політики підприємств говорять про необхідність усебічної комплексної економічної оцінки різних варіантів використання ресурсів. У свою чергу, вибір найбільш відповідної стратегії залежить від реальних економічних умов, які вимагають гнучкої зміни практики управління, що склалася, фінансами підприємства для нормалізації усього виробничого процесу.

У сьогоденних складних макроекономічних умовах поширюється необхідність на рівні галузей і підприємств займатися вивченням питань щодо ресурсів, ресурсозабезпечення, ресурсовикористання та ресурсозбереження. Причини, які обумовлюють цю необхідність охоплюють широке коло питань, пов'язаних з покращенням фінансових показників підприємств і галузей, підвищення рівня виробництва та нарощуванням виробничої та фінансової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій в яких обґрунтовано рішення даної проблеми. Сучасна економічна енциклопедія надає наступне визначення категорії ресурсів. Ресурси (фр. *ressource* – допоміжний засіб) – основні елементи виробничого потенціалу, які має в розпорядженні система і які використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку [1, с.206].

У радянські часи інтенсивний розвиток (іншими словами, вирішення проблеми обмеженості ресурсів) був тісно пов'язаний із термінами *економія* та *бережливість*. Економія – це бережливе ведення господарства, основу якого становить зменшення витрат ресурсів: матеріалів, енергії, обладнання, праці, робочого часу; збереження матеріальних та фінансових ресурсів, зменшення трудових витрат праці на виробництво продукції в результаті більш раціонального та ефективного їх використання в народному господарстві. Економія досягається шляхом скорочення витрат, використання ресурсозберігаючих технологій, дбайливого господарювання, високої організації праці [2].

Формування і реалізація стратегії ресурсозбереження на всіх рівнях управління – одне з найважливіших питань управління конкурентоспроможністю, оскільки, по-перше, ресурсомісткість є другою стороною товару (перша – якість), по-друге, Україна за ефективністю використання ресурсів у кілька разів відстає від держав, що розвиваються.

Україна значно поступається також за коефіцієнтом вилучення з надр корисних копалини, використання технологічного устаткування і машин, основних і оборотних засобів, трудових ресурсів і т.д. І, як наслідок, через відсутність засобів для якісного відтворення всіх складових потенціалу країни зростає питома вага зношених основних засобів, екологічно небезпечних об'єктів, знижується частка конкурентоспроможної промислової продукції, середня тривалість життя населення тощо [3].

Система будь-якого рівня охоплює такі ресурси: природні, технічні, технологічні, людські (кадрові), просторові, часові, фінансові, матеріальні, інформаційні, інвестиційні, організаційні.

Постановка завдання. Переглядаючи еволюцію наукової думки щодо складу ресурсів, слід відмітити, що формулювання понятійних категорій ресурсів, їхньої вагомості і значущості використання розглядаються для розробки важелів та механізмів підвищення ефективності використання ресурсів і управління ними на макrorівні. На рівні промислового підприємства, протягом тривалого часу, використовується термін *виробничі ресурси*. Виробничі ресурси являють собою складову будь-якого економічного циклу, будь-якої господарської одиниці. Основне завдання виробничих ресурсів полягає в максимальному забезпеченні потреб підприємницьких структур для безперебійного їх функціонування та розвитку, тому вони розглядаються як гарантія економічної життєдіяльності й забезпечення досягнення економічних цілей розвитку будь-якого суб'єкта господарювання. Враховуючи, що виробництво матеріальних благ є процесом праці, який включає три основні елементи: працю людини, предмети та засоби праці, до складу виробничих ресурсів слід віднести: природні, технічні, людські (трудові), матеріальні, інвестиційні і організаційні ресурси.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Під матеріальними ресурсами розуміють використані на підприємстві сировину, матеріали, паливо й енергію, які є результатом промислової переробки. Їх класифікують за певними ознаками. За способом виробництва – на ресурси сільськогосподарські й промислові. У свою чергу, промислові ресурси поділяють на три групи. Перша – ресурси мінерального походження (первинні ресурси). У промисловості України використовують понад 80 різних видів мінеральної сировини і розробляють приблизно 3 тис. родовищ корисних копалин. Друга група промислових ресурсів – вторинні ресурси (продукти переробки мінеральної сировини – прокат чорних і кольорових металів та ін.). Третя група – ресурси штучного походження (пластмаси, синтетичні смоли, синтетичний каучук та ін.). Технічні ресурси, як зазначалося вище, є потенційними можливостями техніки. До їх складу, виходячи із сутності категорії, доцільно включати активну частину основних засобів підприємства. Крім того, виокремлюють також ресурси, що забезпечують об'єднання та використання перших трьох груп в єдиному виробничому процесі, зокрема: фінансові (грошові доходи і нагромадження підприємства, що забезпечують його фінансування як виробничої та соціальної системи), інформаційні (зміст і характеристики інформації, що використовується на підприємстві, та можливості щодо її розширення, підвищення вірогідності, оперативності отримання й опрацювання), організаційні (сукупність організаційних форм виробництва, праці й управління, організаційних процесів, організаційних комунікацій і їх взаємодії) та просторові (характеризуються обсягами (масштабами), розмірами та можливостями виробничих приміщень, території підприємства, комунікацій, можливостей розширення і т. ін.) [4].

Виходячи зі своєї економічної природи та ролі у виробничій системі, слід зазначити, що частина з перелічених вище ресурсів безпосередньо бере участь в основному процесі виробництва та формує поточні витрати, пов'язані із залученням і використанням всього обсягу ресурсів. [5].

Іншу частину (технологічні, просторові, часові, фінансові інформаційні та організаційні) слід віднести до забезпечуючих ресурсів. Об'єктом подальших досліджень нами обрані ресурси, що безпосередньо створюють кінцевий результат діяльності, є найбільш емними за обсягами, вартістю і впливом на рівень конкурентоспроможності продукції, формують переважну частину поточних витрат, а саме природні, технічні, людські (трудові), матеріальні, інвестиційні і організаційні (табл. 1.). Незважаючи на практично однакову їх роль як складових кінцевого продукту, вони мають різні властивості, характер споживання, різні витрати на їх придбання, трудомісткість їх відтворення, різну питому вагу в структурі загальних витрат на готовий продукт. Спільним є їх тісне поєднання у виробничих процесах різних галузей господарювання і реально існуюча система врахування їх витрат у виробничому процесі у вартісному виразі. Останнє мотивує можливість включення вартісної норми витрат ресурсів у складі використовуваних норм і нормативів споживання [6].

Наведена класифікація використовуваних видів ресурсів дає змогу конкретизувати їх як об'єкт управління, визначити особливості процесів ресурсоспоживання і сформулювати шляхи ефективного використання цих ресурсів.

Таблиця 1

Основні види ресурсів, що використовуються у процесах створення продукції та послуг

Вид ресурсу	Складові	Сфера застосування ресурсу
Природні	Земля	Виготовлення продукції (робіт, послуг)
Технічні	Система машин, обладнання та оснащення, об'єднаних технологічним процесом виготовлення продукції чи послуг при обґрунтованому рівні їх витрат на виробництво з метою отримання доданої вартості	Управлінські, виробничі та обслуговуючі процеси
Людські (трудові)	Продуктивна професійна праця, знання та вміння керівників, спеціалістів, службовців та робітників	Управлінські, виробничі та обслуговуючі процеси
Матеріальні	Сировина, матеріали, паливо, енергія, покупні напівфабрикати	Виготовлення продукції (робіт, послуг), обслуговуючі процеси, допоміжне виробництво
Інвестиційні	Фінансові і матеріальні ресурси, а також усі види майнових й інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку	Управлінські, виробничі та обслуговуючі процеси
Організаційні	Сукупність управлінських здібностей, спрямованих на прийняття вірних рішень для отримання організації прибутку і покращення її фінансового стану	Управлінські процеси

Висновок: Ресурси суспільства є об'єктивною основою реалізації цілей соціально-економічного розвитку та в той же час вони піддаються ціленаправленим змінам, виходячи з поставлених цілей. Тому цілі і ресурси створюють нерозривну єдність, цілосний об'єкт прогнозування соціально-економічного розвитку – ресурсний потенціал, який в значній мірі визначає здатність економіки виробляти товари та послуги для задоволення кінцевого попиту. Суспільне виробництво матеріальних благ та послуг є перетворенням ресурсів, існуючих у розпорядженні суспільства в продукцію за визначеним обсягом, складом і якістю.

Література:

1. Економічна енциклопедія. Т. 1–2. – К.: Академія, 2001. – 848 с., с.206.
2. Арбатов А. А. Что значит хозяйствовать экономно / А. А. Арбатов, М. В. Толкачев. – М.: Политиздат, 1985. – 223 с.
3. Кондратенко Н.О. Теоретико-методологічні засади стратегії ресурсозбереження у регіональних економічних системах: дис...д-ра екон. наук: 08.00.05 / Н.О. Кондратенко. – Київ, 2011. – 469 с.
4. Балашова Р. І. Оцінка ефективності діяльності підприємств нових форм господарювання на основі показників ресурсозбереження: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 «економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / Р. І. Балашова. – Донецьк, 1999. – 16 с.
5. Таран В. А. Ресурсосбережение – новый символ социально-экономического и научно-технического прогресса / В. А. Таран, А. В. Богатырев // Машиностроитель. – 2003. – № 12. – С. 8–19.
6. Балацкий О. Ф. Экономический потенциал административных и производственных систем: [монография] / О. Ф. Балацкий. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. – 973 с.

«Поступила в редколлегию» 24.10. 2011г.